

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК «ГЛУХІВ»

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

*Національної академії наук України і
Українського товариства охорони пам'яток історії та культури*

СІВЕРЩИНА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Видається з 2008 року

**Київ – Глухів
2013**

Національний заповідник «Глухів»

Центр пам'яткознавства Національної академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

Рекомендовано до друку

Ученою радою Національного заповідника «Глухів»

(протокол № 2 від 19.04.2013 р.)

Вченою радою Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПК

(протокол № 4 від 23.04.2013 р.)

Рецензенти

доктор історичних наук, професор *І.В. Верба*

доктор історичних наук, професор *Я.В. Верменич*

Редакційна колегія

О.Д. Савицький (голова), О.М. Титова (заступник голови), С.І. Білокінь, Л.О. Гріффен, С.Ю. Зозуля, Г.Д. Казьмирчук, Ю.О. Коваленко, І.В. Мошик, О.Ю. Манасв, М.П. Недюха, А.А. Непомнящий, С.І. Посохов, К.М. Тищенко, С.П. Жукова (відповідальний секретар)

Адреса редакції

41400, м. Глухів Сумської обл., вул. Шевченка, 30, тел./факс 0-5444-23557

e-mail: dikz@ukr.net

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 16797-5369Р від 25.05.2010 р.)

Збірник наукових праць «Сіверщина в історії України»
внесений до переліку фахових видань з історичних наук
(Постанова президії ВАК України від 22.12.2010 р. № 1-05/8)

Видавець

Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК

(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 2429 від 07.02.2006 р.)

© Національний заповідник «Глухів», 2013

© Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2013

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО ТА ПАМ'ЯТКООХОРОННА СПРАВА

Горькова А.О. Охорона археологічних пам'яток в радянському законодавстві (1926-1930 рр.)	8
Вечерський В.В. Розроблення науково-проектної документації по м. Суми	11
Жукова О.В. Створення археопарків як елементу музейного ландшафту в Україні (на прикладі культурно-археологічного центру «Пересопниця»)	17
Янченко В.В. Реконструкція дитинця давньоруського Києва. Досвід парку «Київська Русь»	21
Звіряка А.І. Ландшафтні об'єкти культурної спадщини. Вітчизняний та міжнародний досвід	25
Парацій В.М. Бережанський замковий комплекс у туристично-презентаційних проектах 1920-1930-х років	28
Прохоров Д.А. Караїмські молитовні будинки «кенаси» на території України: сучасний стан та перспективи використання	32
Ясновська Л.В. До історії досліджень Чернігівського Спаського собору протягом XIX – на початку XX ст	36
Протоієрей Олександр Чурочкін. Дерев'яна Вознесенська церква у Путивлі	39
Коваленко Ю.О. Глухівські фортифікаційні споруди	42
Шиян Л.М. Православний цвинтар XVI-XVIII ст. у Вишневці	50
Зайцева Н.О. Глухівські надгробки	53
Терентьєва В.М., Ведмідь Т.А. Путивльський некрополь: Рассказівське кладовище	55
Бойченко С.Г. Єврейський некрополь Чернігова	59
Коваленко В.П., Терещенко О.В. Охоронні археологічні дослідження церкви св. Георгія в смт Седнів Чернігівського р-ну (за матеріалами 2005 р.)	64
Хмель Л.Г., Свердлов В. О. Збереження об'єктів культурної спадщини – справа нашого покоління	69

РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА ДАВНІХ ЧАСІВ І СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Ольговський С.Я. Виготовлення скіфських наконечників стріл	72
Тищенко К.М. Алани на Сіверщині: ходуня, вовна, олтар	76
Шевченко Ю.Ю., Уманец А.Н. О возможных египетских истоках христианского храмового престола	80
Луценко Р.М. Зміни у сприйнятті смерті в давньоруському суспільстві з прийняттям християнства	87
Dimnik Martin Oleg Svyatoslavich submits to Vladimir Monomakh on three counts	91
Веремейчик О.М. Продукція Овруцької пірофілітової індустрії на теренах Чернігівського Полісся у X-XIII ст.	95
Чугасва І.К. Фрагменти літопису Ігоря Святославича: до проблеми реконструкції чернігівського літописання	99
Сасенко В.М. Ще про княжий «мутен сон» у «Слові о полку Ігоревім»	104
Конюшенко Ю.А. Срібні жіночі прикраси доби Київської Русі в колекції Харківського історичного музею	108
Журухина Е.Ю. Стекланые изделия древнерусского времени из многослойного поселения Кошечевка-8	112
Тараненко С.П. Планувальна структура Подолу Києва X-XIII ст. (історіографічний нарис)	115
Сушко А.О. Керамічні дитячі іграшки давньоруського Києва	119

Бібіков Д.В. Івакін В.Г. Нові дослідження Вишгородського городища	124
Мірошниченко О.М. В пошуках універсального замку Київської Русі	129
Ігнатенко І.М. Вали як конструктивний елемент укріплень Чернігівського дитинця XI-XVIII ст.	132
Бережинський В.Г. Трагічний апофеоз розбрату давньоруських князівств (до 790-ї річниці битви на Калці)	136
Івануц М.Г. Зародження та розвиток тактики облогового бою у монголо-татар	142
Печенюк І.С., Черкас Н.Ф. Воєнно-правові засади військової організації Монгольської держави	148

РОЗДІЛ III. ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКА ДОБА ТА ГЕТЬМАНЩИНА

Карманов Ю.О. Політичні фактори відродження Новгород-Сіверського Спасо-Преображенського монастиря в XVI ст.	155
Чорна Т.В. Тактика облоги і оборони укріплених пунктів османськими військами в другій половині XV – XVII ст.	159
Коба О.О. Холодна зброя на території Лівобережної України в кінці XV ст. – першій половині XVIII ст. в історіографії середини XVIII ст. – 20-х років XX ст.	163
Пуцко В.Г. Давня глухівська знахідка	165
Пилипенко В.М. Проекти лицарської школи в Україні у польській публіцистиці середини XVI – середини XVII ст.	169
Щербак В.О. Здобуття політичного статусу Війська Запорозького	172
Степенькін С.Ю. Конотопський сотник Федір Кандиба	175
Луняк Є.М. Персонаж Александра Дюма під стінами Глухова на початку 1664 р.	177
Желєзко Р.А. Українсько-Московська війна 1668 р. в Ніжині	180
Даценко О.М. Розвиток козацького війська в часи Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.) ...	184
Багро С.О. Вітчизна Григорія Грабянки: міркування про поширення поняття козацької вітчизни в Гетьманщині у кінці XVII – першій половині XVIII ст.	188
Безвенюк В.П. Морський флот Османської імперії наприкінці XVII – на початку XVIII ст. (за матеріалами П.О. Толстого)	191
Лаєвський А.С. Універсали та накази стародубських полковників другої половини XVII – початку XVIII ст. у зібранні Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського	197
Щербина С.В. Цехове ремесло на території Північного Лівобережжя другої половини XVII – початку XVIII ст.: історіографія питання	199
Шерстюк В.В. Хронологія селітроваріння на Лівобережному Подніпров'ї	204
Хармак М.М. До історії водяних млинів у Батурині	208
Дмитрієнко М.Ф., Походяща О.Б. Іконографія гетьмана Івана Мазепи у вітчизняних та зарубіжних пам'ятках	212
Мезенцев В.І. Західні, українські та російські прийоми в архітектурі й декорі палацу І. Мазепи в Батурині	220
Корнієнко М.В. За «возз'єднання» України: верифікація історіографічного стереотипу про приєднання Фастівського полку Семена Палія до Гетьманату	234
Яценко В.Б. Загибель Батурина в листопаді 1708 р. в українському дискурсі Мазепи	237
Реброва Н.Б. План володінь Кочубея	247
Лапатійова Н.В. Місцеві органи військового управління та комплектування козацького війська в Україні у XVIII ст.	249
Савицький О.Д. Глухівська фортеця – визначальний елемент геополітичного буття Сіверщини	254

Мицик Ю.А., Тарасенко І.Ю. Фонд Глухівської сотенної канцелярії ЦДІА України у Києві як джерело з історії Глухівщини першої половини – середини XVIII ст.	258
Шишкіна Ю.А. Історія Глухова доби Гетьманщини (за матеріалами Центрального державного історичного архіву України у Києві)	260
Попружна А.В. Неопублікована духівниця глухівської протопопихи Меланії Софонович	265
Белашов В.І. Посилення російської реакції під час правління «Гетьманського уряду» (1734-1750 pp.)	267
Лесик Л.В. Місто Ніжин у XVIII ст. мовою документів	272
Тупик С.В., Чурочкін О.А. Анатолій Мелес у спогадах Гавриїла Добриніна	275
Матяш Н.Ю. Глухівщина у «Денних записках генерального підскарб'я Якова Марковича»	279
Герасько М.О. Дослідження деяких доповідних записок про будівництво К. Розумовського в Батурині	280
Ночовний Ю.В. Історико-демографічний аналіз населення Пирятина в другій половині XVIII ст.	283
Заремський М.Й. «Філософічні пропозиції» Я.П. Козельського як видатна пам'ятка епохи Просвітництва	286
Кукса Н.В. Свято-Михайлівська церква в Суботові в «Описанні благочестивих заграничних в короне польской» Мельхіседека Значко-Яворського	293
Юрченко С.Б. Ремонт собору Гамаліївського монастиря у 1786 році	295
Якубова Т.А. Рукописні документи бібліотечних фондів Інституту рукопису НБУВ про епоху російсько-турецьких війн (XVIII ст.)	299
Блакитний М.М., Половнікова С.О. Чавунні гармати на території колишньої Чернігівської фортеці	301
Дудченко Г.М. Соціальне походження дворянства Лівобережної України крізь призму шлюбних зв'язків (кінець XVIII ст.)	306
Галь Б. О. Комплектація кадрів городничих Малоросійської губернії	308

РОЗДІЛ IV. НОВА ІСТОРІЯ

Гриценко А.П. Декабрист Олександр Бріген – популяризатор «Історії Русів»	317
Любич О.А. Історіографія соціально-економічного становища Чернігівщини першої половини XIX ст.	320
Барабаш Н.О. Дворянські садибні комплекси Дунаєць та Ярославець за споминами М.А. Маркевича	323
Дробязко Н.В. Життєвий шлях господаря батуринської садиби П.А. Кочубея	327
Дробязко Н.М. Місця, де знайшли вічний спокій представники родини Кочубеїв	330
Тригуб О.О. Василь Йосипович Туманський та його родина	333
Коваленко О.О. Родина Туманських у науковій спадщині Г.О. Милорадовича	336
Демиденко Н.М. Т.Г. Шевченко та П.І. Прокопович: духовні паралелі	340
Єсюнін С.М. Матеріали до біографії педагога та етнографа Петра Чуйкевича	343
Гирич Я.М. Сосниця у військово-статистичних описах Чернігівської губернії (50-60-ті роки XIX ст.)	346
Шеліхова В.В. Торгівельна діяльність селян у другій половині XIX ст.	349
Терещенко О.А. Смерть дитини у ментальності українського селянства XIX ст.: психологічний та соціальний аспект (на матеріалах Чернігівської губернії)	352
Заремська Н.І. Внесок Миколи Івановича Пирогова у розвиток шкільництва в Україні	355

Казьмирчук Г.Д. Архівні документи, замовте слово за вчителя Кальницького однорічного міністерського сільського училища Григорія Добржанського	357
Сидоренко О.С. Участь населення Чернігівської губернії у російсько-турецькій війні 1877-1878 рр. ..	359
Блакитний М.М. Пенсійне забезпечення церковнослужителів Чернігівської єпархії у 80-х рр. XIX ст. – на початку XX ст. (за матеріалами часопису «Черниговские епархиальные известия»)	363
Колесник О.П. Роль благодійності православного духовенства Чернігівської єпархії в діяльності Чернігівської духовної семінарії в другій половині XIX – на початку XX ст.	367
Ципляк Н.О. Наукова діяльність викладачів Чернігівської духовної семінарії	370
Скоренко С.Г. Громадсько-політична діяльність А.В. Верзилова	373
Ковальова Н.О. Педагогічна школа М.М. Неплюєва та критичні оцінки його сучасників	377
Іванова В.О. Діяльність М.І. Драгомирова на посаді київського, волинського і подільського генерал-губернатора	380
Мельник М.О. Діяльність Глухівського повітового суду в кінці XVIII – першій половині XIX ст.	383
Петровська Ю.М. Проблеми нормативно-правового регулювання продовольчого забезпечення населення земськими установами та шляхи їх вирішення Чернігівським губернським земством (60 – 90-ті рр. XIX ст.)	387
Крупенко О.В. Цінова політика на хлібному ринку в другій половині XIX – на початку XX ст. (на прикладі Чернігівської і Полтавської губерній)	390
Горохов С.В. Погляди земств Чернігівської губернії на поширення агрономічних знань в кінці XIX – на початку XX ст.	394
Лещенко О.М. Жіночі приватні навчальні заклади Чернігівської губернії XIX – початку XX ст.: особливості організації діяльності та навчально-виховного процесу	397
Герасимчук О.М. Приватизація селянської надільної землі на Чернігівщині у роки Столипінської аграрної реформи (1907-1916 рр.)	400
Казьмирчук М.Г. Зарубіжні дослідження з соціально-економічного розвитку Київської губернії пореформеного періоду	404
Бойко Н.О. Становлення Ю.С. Виноградського-краєзнавця	407
Мохір Л.В. Історико-краєзнавчі дослідження Південно-Західного відділу в Чернігівській губернії	411
Рахно О.Я. Земський статистик В.Є. Варзар: віхи життя та громадської діяльності на Чернігівщині	416
Фомська С.М. Порівняльна характеристика статутів Чернігівського товариства «Просвіта» 1906 і 1920 рр.	420
Католик А.В. Роль з'їздів лікарів у становленні та розвитку земської медицини Чернігівської губернії (на прикладі Борзенського повіту)	423
Боровик А.М., Боровик М.А. Роль О.П. Фльорова у становленні Чернігівського учительського інституту (1916-1919 рр.)	427
Потапенко М.В. Польські громадсько-політичні клуби Чернігівської губернії у 1917 році	430
Костенко С.В. Популярність ідей громадсько-політичного об'єднання селянства на півночі Лівобережжя	434
Грибенко О.М. Структура місцевих органів влади за добу Української держави (квітень-грудень 1918 р.)	437
Мартиненко В.В. Чернігово-Гомельське пограниччя в контексті українсько-білоруських територіальних протиріч 1918 року	440
Лейберов О.О. Особливості встановлення більшовицького режиму на Чернігівщині у 1919 році: політичний аспект	442
Пригорницька О.Ю. Трансформація вищої школи Чернігова (1919-1921)	446
Подолька Н.С. Роль педагогічних часописів 20-х років XX ст. в утвердженні більшовицької ідеології радянської системи освіти на Сумщині	450

Прудько В.О. Культурне життя Ніжинщини в період утвердження більшовицької влади (1919-1921 рр.)	454
Непотенко І.В. Реалії життя мешканців «нічліжних» будинків Чернігова 1920-х рр.	458
Дедович Д.В. Дитячий комуністичний рух у школах Чернігівщини у 20-ті роки ХХ ст.	461
Мошик І.В. Історіографія проблеми діяльності вишів Чернігівщини у 20-ті – 30-ті роки ХХ ст.	464
Огієвська Р.І. Батуринська садиба Кочубеїв у 1923-1924 роках (за матеріалами Державного архіву Сумської області)	472
Кондратюк Г.Н. Деятельность «Союза воинствующих безбожников» в Крымской АССР в контексте национальной политики межвоенного периода	474
Горох М.В. Глухівська міжрайонна база «Торгсин»	478
Кисла С.В. Синергія Мелосу і Логосу в циклі романсів Юрія Шапоріна на слова Олександра Пушкіна 1934-1937 років	481
Ночовний О.В. Принципи формування та порядок утворення постійних комісій Верховної Ради Української РСР	484
Малик Є.І. Військові дії на Путивльщині у вересні-жовтні 1941 р.	487
Денисенко І.В. Тактико-технічні характеристики німецьких танків, знищених партизанами у Спадщанському лісі	491
Шаповаленко Є.Ю. Сільськогосподарське виробництво як повсякденна практика жителів Чернігівщини у 1941-1943 рр.	493
Гаврилов В.М. Відбудова житлового фонду в колгоспних селах України після фашистської окупації (на прикладі областей Північного Лівобережжя)	496
Баклажко О.О. Санітарне очищення Чернігова як складова повсякденного життя в 1943-1953 рр.	500
Демченко Т.П. Роль «Щоденника» О. Довженка у формуванні історичної пам'яті про Другу світову війну	503
Онопрієнко О.В. Переселенці з території Польщі 1944-1947 рр. Глухівський аспект	506
Терлецький В.В. Глухівщина та її люди в полі зору Олеся Гончара	509
Рожкова Л.І. Визначний український фольклорист (до 100 річчя від народження Г.А. Нудьги)	512
Колесникова Л.В. Творчий портрет Олексія Богдановича	515
Шевель А.О. Природа Сіверського краю як життєдайне джерело зміцнення здоров'я людини	518

РОЗДІЛ V. МУЗЕЙНА СПРАВА

Дмитренко Н.М. Народознавчі дослідження місцевих музеїв Північно-Дніпровського Лівобережжя у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст.	523
Татаринів С.Й. «Глухівець» І.А. Часовніков у Артемівському окружному музеї у 20-х – 30-х роках ...	525
Ареф'єва Г.В. Історія створення Сумського художнього музею в світлі становлення української музейної справи	528
Яненко А.С. Археологічні колекції музеїв Чернігівщини у 1945-1946 рр. (за матеріалами архіву М.Я. Рудинського)	531
Семенова М.В. Музеї в соціокультурному просторі України 90-х рр. ХХ ст.	535
Нікітіна І.В. Національний музей героїчної оборони і визволення Севастополя як науковий центр щодо популяризації історії Севастополя	538
Ликова О.Г. До питання музеєфікації гончарної спадщини України	540
Автори	544

Н.Ю. Матяш

ГЛУХІВЩИНА У «ДЕННИХ ЗАПИСКАХ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПІДСКАРБІЯ ЯКОВА МАРКОВИЧА»

Представлене повідомлення присвячене тексту щоденника Якова Марковича та його записам стосовно Глухівщини. Об'єктом є аналіз інформації, уміщеної в таких специфічних джерелах, як щоденники, проведений на прикладі одного конкретного твору – «Денних записок Якова Марковича». Щоденник містить велику кількість важливої інформації як для істориків, так і для дослідників багатьох інших наук. Цінність його полягає в тому, що в нього скрупульозно вносились дані протягом п'ятдесяти років людиною дуже освіченою та інтелекгентною. Мета повідомлення – виділити цікаву для дослідників інформацію про Глухівщину.

Ключові слова: Яків Маркович, щоденник, Глухівщина, Гетьманщина, козацька старшина, джерело.

Яків Маркович народився 7 жовтня 1696 р. в м. Прилуки. Навчався в Києво-Могилянській академії, яку закінчив у 1713 р. У 22 роки він отримав своє перше військове звання, у 1721 р. – ранг бунчукового товариша. Маркович заміняв батька на посту лубенського полковника, коли той був у від'їзді.

У 1714 р. Яків Маркович одружився на дочці чернігівського полковника Павла Полуботка Олені [1].

У 1736 р. Анна Іоанівна надала Марковичу звання дворянина [2, 87]. В той же час за наказом імператриці була створена Генеральна лічильна комісія, до якої потрапив і Яків Маркович (і перебував там до 1739 р.) [1]. У 1739 р. він брав участь у Хотинському поході, що відбувався під час російсько-турецької війни (1735-1739). Війна мала велике значення для України, оскільки по закінченні була укладена угода, згідно з пунктами якої кордони України значно змінювались [3, 298-299]. Після повернення з походу Я. Маркович був призначений «малоросійським першим членом» до Генеральної лічильної комісії [2, 87].

У 1750 р. Яків Маркович одружився вдруге (Олена Полуботок на той момент вже померла) з удовою Марією Яворською [1].

Після обрання гетьманом Кирила Розумовського Я. Маркович засідав у Генеральному суді, а у 1762 р. вийшов у відставку в чині генерального підскарбія [4, 319].

Однак, незважаючи на активну військову та політичну діяльність, Маркович не втрачав зацікавленість тим, чому навчали в Києво-Могилянській академії. Він був освіченою людиною, володів знаннями з медицини, писав вірші, перекладав з івриту, німецької, латини, польської та французької [5, 379].

По собі Я. Маркович залишив кілька важливих для вчених різних напрямків джерел: листування з Феофаном Прокоповичем, свої проповіді, молитви, композиції на теми проповідей – «слів» Іоанна Златоуста та інших отців церкви, «Генеалогічні записки» [5, 381]. У бібліотеці Марковича були

рукописні літературні та історичні твори XVIII ст., з яких, в тому числі, з літопису Грабянки, він робив списки [5, 380]. Найголовнішою пам'яткою є «Денні записки генерального підскарбія Якова Марковича» (оригінальна назва від автора – «Домашній протокол») [1].

Маркович почав писати «Денні записки...» випадково: гетьман Павло Полуботок залишив по собі короткі записки, доведені до 1716 р. Зять спочатку просто їх продовжив [6, 95-99]. Надалі ж, з 1717 року, автор почав свій власний щоденник, який скрупульозно вів день у день упродовж 50 років – з 1716 по 1767 рр. Його цікавили всі події, які знаходились в полі зору, та про які могли б розповісти знайомі. Навіть тоді, коли сам Маркович лежав хворий і не був в змозі поповнювати записи «Щоденника», він просив своїх друзів писати під диктовку, що можна визначити, читаючи оригінал рукопису, за зміною почерку. Яків Маркович помер у 1770 р., а записи доведені до 1767 р. Причиною цього стала втрата зору за три роки до смерті [6, 214-217].

На сьогодні опубліковані лише чотири частини «Записок...» з десяти. Рукопис зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського. Наразі збереглися 8 частин з 10. Де знаходяться ще дві частини (п'ята та шоста) – невідомо [7, 7]. Відтворити події, що відбувались у той період можна лише частково, оскільки в ІР НБУВ є копія, зроблена В. Модзалевським, однак вона сильно скорочена, бо фіксує лише найважливіші факти.

Яків Маркович багато подорожував Гетьманщиною, здебільшого територією Сумської, Черкаської та Полтавської областей. Часто в його записках фігурує Глухівщина. По-перше, більшу частину часу він проводив у своєму маєтку в с. Сваркове. По-друге, з Глуховом його пов'язували ділові справи, адже саме тут він разом зі своїм московським компаньйоном Меєром відкрив першу аптеку. В «Денних записках...» можна знайти інформацію про регулярне пересування Марковича між цими населеними пунктами. Особливо часто це спостерігалось взимку, коли подорожувати на далекі відстані не дозволяли погодні умови.

У статті були використані записи «Денних записок...» від початку до частини книги 7, яка включає в себе інформацію про події 1744-1747 рр. Нижче наведені приклади досить показових нотаток Марковича, які стосуються Глухівщини і які зустрічаються протягом всього тексту.

Оскільки Яків Маркович належав до козацької старшини, він фіксував всі події, пов'язані з військовим та політичним життям Гетьманщини. Наприклад, 26 травня 1723 р. наявний такий запис: «...Зборщики полку всех сотен отпущенные з Глухова, являлися все у мене и инструкции, себе в коллегии данные, показовали ...» [8].

16 листопада 1726 р. згадується про те, що

«Глухов выгорел увесь...» [9, 101].

За 4 червня 1727 р. читаємо: «Публикация была о смерти Государини, а на верность його императорскому его величеству присягано в Глухове» [10, 147-148].

Наступний запис, зроблений 2 січня 1744 р., говорить про вже згаданий звичний для автора «Денних записок...» маршрут: «Сего дня обедал у Сваркове, а на ночь приехал в Глухов, и ночевал у п. Мих(айла)» [11, арк. 1].

За 18 лютого 1744 р. знаходимо такий запис: «Сей день поминание отправлялось по дочери моей Пелагеи; были попы глуховские на обѣдѣ и после обѣда отехали...» [11, арк. 7].

З записів стає відомим ставлення Якова Марковича до напоїв. Він регулярно згадує алкоголь – вино та горілку (з деякими змінами у другій половині щоденника, про що буде сказано в наступному розділі). Горілку він вживає, а вино, переважно Кримського виробництва, купує та перепродає. Так, наприклад, за 19 листопада 1744 р у його щоденнику читаємо: «Вина Кримского ... послано в Глухов 5 бочек...» [12, арк. 48].

Таким чином, з наведених прикладів можна зробити висновок, що «Денні записки генерального підскарб'я Якова Марковича» є невичерпним джерелом для дослідників історії, економіки, культури Глухівщини XVIII ст.

Посилання

1. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. XII, спр. 4.
2. Струкевич О.К. Генеральний підскарб'ій Яків Маркович. // «УЖ». – 1997. – № 5. – С. 87-97
3. Записки о России Х.-Г. Манштейна; Очерк управления Российской империи Б.-Х. Миниха; Записки Э. Миниха // «Перевороты и войны» / сост. А.Либрман, В.Наумов. – М.: «Фонд Сергея Дубова», 1997. – 571 с.
4. Дзюба О. Теофан Прокопович в епістолярній спадщині // Україна в Центрально-Східній Європі. – К., 2007. – № 7. – С. 317-344.
5. Апанович О. Козацька енциклопедія. – К.: «Веселка», 2009. – 719 с.
6. Антонович В.Б. Лекції з джерелознавства. – Острог : Острозька академія, 2003. – 382 с.
7. Горобець В.Й. Лексика історично-мемуарної прози першої половини XVIII ст.: на матеріалі українських діаріюшів. – К.: Наукова думка, 1979. – 126 с.
8. ІР НБУВ, ф. XII, спр. 1.
9. Дневник генерального подскарб'я Якова Марковича // Киевская Старина. – 1893 – № 7. – С. 97-112.
10. Дневник генерального подскарб'я Якова Марковича // Киевская старина – 1893. – № 10. – С. 145-160.
11. ІР НБУВ, ф. XXVIII, спр. 336.
12. ІР НБУВ, ф. XVIII, спр. 336.

Матяш Н.Ю. Глуховщина в «Дневных записках генерального подскарб'я Якова Марковича»

Представленное сообщение посвящено тексту дневника Якова Марковича и его записям, касающимся Глуховщины. Объектом является анализ информации, заключенной в таких специфических источниках, как дневники, проведенный на примере одного конкретного произведения – «Дневных записок Якова Марковича». Дневник содержит огромное

количество важной информации как для историков, так и для исследователей многих других наук. Ценность его заключается в том, что в него, человеком очень образованным и интеллигентным, в течение пятидесяти лет скрупулезно вносились данные за каждый день. Цель сообщения – выделить интересные для исследователей данные о Глуховщине.

Ключевые слова: Яков Маркович, дневник, Глуховщина, Гетманщина, казацкая старшина, источник.

Matias N.Yu. «Day notes of Yakiv Markovych» as a historical source of Hlukhivshchyna

A talk is devoted to the text of the diary of Yakiv Markovych. The object is to analyze the information contained in such specific sources as diaries, held by the example of one specific product: «Day notes of Yakiv Markovych». This Diary contains a lot of important information for historians and researchers of many other sciences. It is particularly valuable because Markovych dated his diary entries very meticulously for over fifty years. He was an educated and intelligent person. The purpose of the message is to provide interesting information about Hlukhivshchyna.

Key words: Yakiv Markovych, memoirs, Cossack officers, Hetmanate, Hlukhivshchyna, historical source.

15.03.2013

УДК 94(477.51): 347.787 «17»

М.О. Герасько

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕЯКИХ ДОПОВІДНИХ ЗАПИСОК ПРО БУДІВНИЦТВО К. РОЗУМОВСЬКОГО В БАТУРИНІ

На основі архівних джерел досліджуються деякі доповідні записки про будівництво К. Розумовського в Батурині.

Ключові слова: Батурин, Кирило Розумовський, будівництво, доповідні записки.

Після остаточного затвердження К. Розумовського за царським указом від 5 червня 1750 р. в якості гетьмана і видання відповідної грамоти Колегією іноземних справ правляча старшинська верхівка і все населення України-Гетьманщини мало його (К. Розумовського) «за гетьмана признавать и почитать и надлежащее послушание отдавать» [1, 47].

У липні 1750 р. імператриця Єлизавета Петрівна своїм Указом звеліла гетьману України К.Г. Розумовському «... резиденцію свою иметь в Батурине и бывший там город возобновить» [2, 662]. До Батурина гетьман приїхав 1751 р. «... Осмотря положение места, учинил потребные учреждения для построения вновь здешнего города» [3, 945]. Того ж таки року ним було створено «Експедицію Батуринського та Глухівського будівництва» на чолі з архітектором Андрієм Васильовичем Квасовим [4, 401]. В разі його відсутності справами відбудови Батурина займався радник гетьмана

АВТОРИ

Ареф'єва Галина Володимирівна – директор Сумського обласного художнього музею ім. Н. Онацького.

Багро Сергій Олександрович – аспірант кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Баклажко Оксана Олександрівна – аспірант кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Барабаш Наталія Олександрівна – кандидат історичних наук, завідувачка кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Криворізького факультету Національного університету «Одеська юридична академія».

Безвенюк Володимир Петрович – юрисконсульт Національного військово-історичного музею України.

Бережинський Володимир Григорович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заступник голови правління Українського інституту воєнної історії.

Белашов Валерій Іванович – доцент кафедри історії Навчально-наукового інституту гуманітарної освіти Глухівського національного педагогічного університету ім. О.П. Довженка.

Бібіков Дмитро Валентинович – провідний науковий співробітник відділу археології Вишгородського історико-культурного заповідника.

Блакитний Максим Михайлович – учений секретар Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського.

Бойко Наталія Олексіївна – аспірант Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Бойченко Світлана Геннадіївна – аспірант кафедри історії та археології України Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Боровик Анатолій Миколайович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Боровик Микола Анатолійович – пошуковець Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Ведмідь Тетяна Анатоліївна – науковий співробітник краєзнавчого музею-філіалу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Веремейчик Олена Миколаївна – доцент кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Вечерський Віктор Васильович – кандидат архітектури, заступник директора Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України.

Гаврилов Володимир Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Галь Богдан Олександрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет».

Герасимчук Олександр Михайлович – асистент Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Герасько Марина Олександрівна – науковий співробітник Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».

Гирич Ярослав Миколайович – кандидат історичних наук, завідувач кафедри історії Навчально-наукового інституту гуманітарної освіти Глухівського національного педагогічного університету ім. О.П. Довженка.

Горох Микола Володимирович – науковий співробітник Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського.

Горохов Сергій Вікторович – кандидат історичних наук, старший викладач Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.

Горькова Анастасія Олексіївна – аспірант Центру пам'ятокознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Грибенко Олександр Миколайович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії Навчально-наукового інституту гуманітарної освіти Глухівського національного педагогічного університету ім. О.П. Довженка.

Гриценко Андрій Петрович – заступник директора Слоутського навчально-виховного комплексу Глухівської районної ради, аспірант Бердянського державного педагогічного університету.

Даценко Олександр Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри воєнної історії Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського.

Дедович Дарія Валентинівна – викладач історії Чернігівського технікуму транспорту та комп'ютерних технологій.

Демиденко Надія Михайлівна – кандидат історичних наук, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

Демченко Тамара Павлівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Денисенко Ілля Володимирович – завідувач Музею партизанської слави Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Дімінік Мартін – професор, декан Понтифікального інституту середньовічних студій Торонтського університету у м. Торонто в Канаді, фінансовий директор проекту розкопок у Батурині від канадських спонсорів.

Дмитренко Наталія Михайлівна – кандидат історичних наук, завідувачка історичного відділу Ніжинського краєзнавчого музею ім. І. Спаського.

Дмитрієнко Марія Федорівна – доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник Інституту історії України Національної академії наук України.

Дробязко Наталія Василівна – завідувачка відділу «Будинок-музей Генерального судді В. Кочубея» Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».

Дробязко Наталія Миколаївна – науковий співробітник відділу «Будинок-музей Генерального судді В. Кочубея» Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».

Дудченко Геннадій Миколайович – старший викладач кафедри історії України та політології Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Єсюнін Сергій Миколайович – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Хмельницького обласного краєзнавчого музею, дійсний член Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України.

Желєзко Роман Анатолійович – аспірант кафедри історії України та політології Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Жукова Олена Вікторівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри музеєзнавства та пам'яткознавства Харківської державної академії культури.

Журухіна Олена Юрївна – молодший науковий співробітник Державного підприємства «Центр археології Києва Інституту археології Національної академії наук України».

Зайцева Надія Олексіївна – науковий співробітник Глухівського міського краєзнавчого музею.

Заремський Мечислав Йосипович – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри соціально-економічного забезпечення філософії та менеджменту освіти Глухівського національного педагогічного університету ім. О.П. Довженка.

Заремська Надія Іванівна – старший викладач Глухівського національного педагогічного університету ім. О.П. Довженка.

Звіряка Анна Іванівна – в.о. директора Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури України, здобувач Центру пам'яткознавства НАН України і УТОШК.

Івакін Всеволод Глібович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Центру археології Києва Інституту археології Національної академії наук України.

Іванова Віра Олексіївна – завідувачка відділу історії краю з найдавніших часів до початку XX ст. Сумського обласного краєзнавчого музею, здобувач кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

Івануц Михайло Григорович – голова циклової комісії, викладач історії Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету державної податкової служби України.

Ігнатенко Ігор Михайлович – науковий співробітник Дочірнього підприємства «Старожитності Полісся» Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України.

Казьмирчук Григорій Дмитрович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Казьмирчук Марія Григорівна – доктор історичних наук, доцент кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Карманов Юрій Олексійович – науковий консультант Реставраційної ділянки Свято-Георгіївського Кочержинського жіночого монастиря (Уманський район Черкаської області).

Католик Андрій Віталійович – начальник навчально-методичного відділу, старший викладач кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Кисла Світлана Вікторівна – доцент кафедри академічного та естрадного вокалу Київського університету ім. Б. Грінченка, заслужена артистка України.

Коба Олександр Олександрович – студент Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка.

Коваленко Володимир Петрович – кандидат історичних наук, доцент Чернігівського педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Коваленко Ольга Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Коваленко Юрій Олександрович – завідувач науково-дослідного відділу Національного заповідника «Глухів».

Ковальова Надія Олександрівна – молодший науковий співробітник Національного заповідника «Глухів», аспірантка кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету ім. А. Макаренка.

Колесник Оксана Петрівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Чернігівської філії Київського славистичного університету.

Колесникова Любов Вікторівна – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри соціально-економічного забезпечення філософії та менеджменту освіти Глухівського національного педагогічного університету ім. О.П. Довженка.

Кондратюк Григорій Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Республіканського вищого навчального закладу «Кримський інженерно-педагогічний університет» м. Сімферополь.

Конюшенко Юлія Анатоліївна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник науково-експозиційного відділу Харківського історичного музею.

Корнієнко Маргарита Володимирівна – студентка магістерської програми «Історія» Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Костенко Світлана Володимирівна – завідувачка художньої галереї Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника, аспірант кафедри історії та археології слов'ян Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.

Крупенко Оксана Василівна – асистент кафедри історії України та політології Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Кукса Надія Василівна – старший науковий співробітник Національного історико-культурного заповідника «Чигирин».

Ласвський Артем Сергійович – молодший науковий співробітник Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського, аспірант кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Лапатійова Наталія Володимирівна – учений секретар Національного військово-історичного музею України.

Лейберов Олексій Олександрович – старший викладач кафедри всесвітньої історії Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Лесик Людмила Василівна – учитель історії та правознавства Ніжинської загальноосвітньої школи I-II ступенів № 12.

Лещенко Оксана Миколаївна – методист відділу атестації закладів освіти, старший викладач кафедри менеджменту освіти Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. К.Д. Ушинського.

Ликова Оксана Григорівна – науковий співробітник відділу сучасної художньої кераміки Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, молодший науковий співробітник відділу керамології новітнього часу Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України.

Луняк Євген Миколайович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та політології Ніжинського

державного університету ім. М. Гоголя.

Луценко Роман Миколайович – науковий співробітник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Любич Олександр Анатолійович – кандидат історичних наук, старший викладач Чернігівського юридичного коледжу Державної пенітенціарної служби України.

Малик Євген Іванович – завідувач відділу охорони пам'яток історії та культури Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Мартиненко Володимир Васильович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Матяш Наталія Юрїївна – студентка Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Мезенцев Володимир Ігоревич – кандидат історичних наук (еквівалент Ph. D.), науковий співробітник Канадського Інституту Українських Студій (м. Торонто, Канада), виконавчий директор Батуринського українсько-канадського археологічного проекту від канадської сторони та співкерівник розкопок у Батурині.

Мельник Маргарита Олександрівна – науковий співробітник Національного заповідника «Глухів».

Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу пам'яток княжої та козацької доби Інституту української археографії та джерелознавства Національної академії наук України.

Мірошниченко Олександр Миколайович – науковий співробітник Національного заповідника «Глухів», аспірант Центру пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Мохір Ліна Володимирівна – пошукач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Мошик Ірина Вікторівна – кандидат історичних наук, учений секретар Національного заповідника «Глухів».

Непотенко Інна Василівна – кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній».

Нікітіна Ірина Віталіївна – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного музею героїчної оборони і визволення Севастополя.

Ночовний Олег Володимирович – аспірант Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка.

Ночовний Юрій Володимирович – аспірант Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Огієвська Руслана Іванівна – науковий співробітник відділу «Будинок-музей Генерального судді В. Кочубея» Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».

Ольговський Сергій Якович – кандидат історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України та музеєзнавства Київського національного університету культури і мистецтв.

Онопрієнко Олена Володимирівна – головний зберігач фондів Глухівського міського краєзнавчого музею.

Парацій Володимир Михайлович – завідувач науково-дослідного відділу Державного історико-архітектурного заповідника у м. Бережани.

Петровська Юлія Михайлівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри правових дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Печенюк Ігор Степанович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник кафедри воєнної історії Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського.

Пилипенко Володимир Миколайович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Подоляк Надія Степанівна – кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий редактор робочої групи по підготовці Тому «Зводу пам'яток історії та культури України» при управлінні культури і туризму Сумської обласної державної адміністрації, викладач машинобудівного коледжу Сумського державного університету.

Половнікова Світлана Олександрівна – старший науковий співробітник, учений секретар Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського.

Попружна Алла Василівна – викладач циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державної пенітенціарної служби України, аспірант кафедри історії та археології Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Потапенко Максим Васильович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та політології Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Походяща Олена Борисівна – кандидат історичних наук, завідувач сектору Національного музею історії України.

Пригорницька Олена Юрїївна – аспірант кафедри історії та археології Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Прохоров Дмитро Анатолійович – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Кримського відділення Інституту сходознавства ім. А. Кримського НАН України м. Сімферополь.

Прудько В'ячеслав Олександрович – асистент кафедри всесвітньої історії Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Пуцко Василь Григорович – заступник директора з наукової роботи Калужського обласного художнього музею (Росія).

Рахно Олександр Якович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Рєброва Наталія Борисівна – генеральний директор Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».

Рожкова Людмила Іванівна – кандидат історичних наук, доцент Сумського національного аграрного університету.

Савицький Олексій Дмитрович – генеральний директор Національного заповідника «Глухів».

Сасенко Валерій Миколайович – інспектор відділу культури і туризму Токмацької районної державної адміністрації.

Свердлов Володимир Олександрович – провідний фахівець з екологічної освіти відділу екоосвіти, науки та рекреації Мезинського національного природного парку.

Семенова Марина Валентинівна – асистент кафедри всесвітньої історії Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя.

Сидоренко Ольга Сергіївна – аспірантка кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства

ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Скоренок Світлана Григорівна – аспірант кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Степенькін Станіслав Юрійович – кандидат історичних наук, завідувач історичного музею Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника.

Сушко Аліна Олександрівна – начальник камеральної лабораторії Центру археології м. Києва Інституту археології Національної академії наук України.

Тараненко Сергій Пантелійович – науковий співробітник Центру археології м. Києва Інституту археології Національної академії наук України.

Тарасенко Інна Юрївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу пам'яток княжої та козацької доби Інституту української археології та джерелознавства Національної академії наук України.

Татаринів Сергій Йосипович – кандидат історичних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Української інженерно-педагогічної академії.

Терентьєва Вікторія Михайлівна – завідувачка краєзнавчого музею-філіалу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Терещенко Олександр Вікторович – старший науковий співробітник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Терещенко Олена Анатоліївна – старший науковий співробітник кафедри історії України Чернігівського педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Терлецький Віктор Володимирович – член Національної спілки письменників України, краєзнавець, м. Шостка.

Тищенко Костянтин Миколайович – доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Тригуб Олександр Олександрович – молодший науковий співробітник Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній», аспірант кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Туник Сергій Володимирович – директор Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Уманець Олександр Миколайович – кандидат історичних наук, доцент Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Фомська Світлана Михайлівна – аспірант кафедри методики викладання історії та суспільних дисциплін Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Хармак Марина Миколаївна – науковий співробітник відділу «Цитадель» Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця».

Хмель Людмила Григорівна – фахівець відділу екоосвіти, науки та рекреації Мезинського національного природного парку.

Ципляк Наталія Олегівна – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії та археології Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Черкас Наталія Францізна – здобувач Українського інституту воєнної історії.

Чорна Тетяна Вікторівна – викладач історії Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету державної податкової служби України.

Чугасва Ірина Костянтинівна – кандидат історичних наук, асистент кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Протоієрей Чурочкин Олександр Анатолійович – кандидат богослов'я, настоятель церкви Різдва Пресвятої Богородиці с. Нова Слобода Путивльського району Сумської області, науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі.

Шаповаленко Євгеній Юрійович – аспірант кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Шевель Анжела Олександрівна – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри соціально-економічного забезпечення філософії та менеджменту освіти Глухівського національного педагогічного університету імені О.П. Довженка.

Шевченко Юрій Юрійович – кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Музею антропології та етнографії ім. Петра Великого (Кунсткамера) Російської академії наук.

Шеліхова Віта Валентинівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Шерстюк В'ячеслав Вікторович – завідувач відділу Центру охорони та дослідження пам'яток археології управління культури Полтавської обласної державної адміністрації.

Шиян Любов Миколаївна – науковий співробітник Національного заповідника «Замки Тернопілля».

Шишкіна Юлія Андріївна – молодший науковий співробітник Національного заповідника «Глухів».

Щербак Віталій Олексійович – доктор історичних наук, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Щербина Світлана Вікторівна – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Юрченко Сергій Борисович – директор Науково-дослідного інституту історії архітектури та містобудування.

Якубова Тетяна Анатоліївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

Яненко Анна Сергіївна – провідний бібліотекар Наукової бібліотеки Інституту археології НАН України.

Яненко Володимир Володимирович – президент Центру культури та історії «Парк Київська Русь», пошукач Переяслав-Хмельницького педагогічного університету.

Ясновська Людмила Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Яценко Владислав Борисович – кандидат історичних наук, докторант Інституту української археології та джерелознавства ім. М.С. Грушевського.

СІВЕРЩИНА В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Дизайн обкладинки: Ю.В. Москаленко

Макет: В.В. Ісаєв

Редагування: С.П. Жукова

Коректура: В.І. Мошик, Н.Ю. Пінчук

Редакційна колегія збірки залишає за собою право на стилістичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне редагування матеріалів. Надіслані авторами рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з авторами на сторінках збірки не ведеться. За достовірність фактів, посилань, приміток, коментарів відповідає автор (автори) публікації. Редакція не завжди поділяє точку зору автора (авторів) публікації.

Віддруковано з готового оригінал макету замовника
у ТОВ «ВІО-поліграфісти»
м. Ніжин, пров. Лікарський, 7Б,
тел./факс: +38-04631-71498, e-mail: olgavlasenko2008@rambler.ru

Підписано до друку 29.04.2013 р.
Формат 60 x 84/16. Друк офсетний.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Сур.
Ум. друк. арк. 62,76. Обл.-вид. арк. 76,95.
Наклад 200 прим.
Зам. № 24.

УДК 94(477.5)+908(477.5)